

KEVADIK

Eesti NSV Riiklik
Raamatukogu

SP
1573

№ 1

Veebruar

1939

Kaanepilt: Jan Vermeeri „Tütarlapse pää“.

SISU.

1. H. Israel: Kuldne ahel. Luuletis.
2. J. Tork: Kas alla või üles? Artikkel.
3. S. S.: Läänud kevade lüüriline avamäng. Intervjuu.
4. N. Erikson: Jan Vermeer Delftist. Artikkel.
5. M. Saks: Homse Eesti ülesandeist. Artikkel.
6. E. Noorsoo Karskusliidu teateid.

KEVADIK

Noorsoo enesekasvatuse, elureformi ja isetegevuse ajakiri.

№ 1

XVI aastakäik

27. veebr. 1939

HELMES ISRAEL.

Kuldne ahel.

See kaunis, kuldne mälestuste ahel,
mis lapsepõlve õnne, oleviku vahel.
Kui elu kitsas, süümes valupinge,
siis lapsepõlve mälestus veel toidab hinge.

On palju kaunist minevikku vajund
ja läinud päevadega ammu tuulde hajund.
Kas oskad tunda lapsepõlve õnne?
Ei, kaugeks mälestuseks peab see saama enne.

Kui elutaeva rand on kauge, tume
ja oma südamelgi tunned külma lume,
ja mure-udus helget kiirt ei näe,
siis läinud õnne järel sirutad veel käe.

Sa suled silmad, kätele pea vajub
ja hetkeks murepilv ja hingevalu hajub.
Siis kuldseil mõtteahelatel lähed
ja lapsepõlve päevi päiksesäras näed.

Nii kaugeilt õnnemait tood päikse jälle,
kord olnud rõõmud lilledena haarad sülle
ja naerdes avad silmad, jõudu palju.
Näe, suland südameilt on mure jäine kalju.

Kas alla või üles?

Inimene ja saatus.

Kes on inimene? Kust ta tuleb? Kuhu ta läheb? Kas üles või alla?

Tuhandeid aastaid on inimkond püüdnud lahendada küsimusi „inimesest“. Mõnda on lahendatud, selgitatud. Mida enam aga juureldakse ja uuritakse, seda selgemaks muutub tõsiasi, et inimene on ometi ikka veel suurimal määral „t u n d m a t u“.

Vaadeldes lahtiste silmadega oma ümber tänapäeva maailma, võime mõista kultuurpessimiste, kes näevad inimese saatust tumedate prillide läbi. „Orjaks sünnib inimene, ja orjana läheb ta mulda. Ja vaevalt surmgi talle ütleb: misjaoks ta käis siin imelises pisarate orus, kannatas, nuuksus, vaevles, kadus.“ (Batjuškov.)

Rousseau ütleb: „Kõik on hää, mis tuleb Looja käest, kõik hävib inimese kätes. Ta sunnib maad teise maa vilja kasvatama, puud teise puu vilja kandma; ta segab ilmastikud, elemendid, aastaajad; ta moonutab oma koera, oma hobuse, oma orja; ta paiskab kõik segi; moonutab kõik, armastab vormitut, koletisi; ta ei taha midagi seesugusena nagu loodus on teinud, isegi inimest mitte; seda peab temale dresseerima nagu maneežihobust; seda peab painutama tema moe järgi nagu viljapuud.“

Pildi taustale lisandub palju tumedaid toone, eriti pärivusfatalistide poolt: „Käbi ei kukku kannust kaugele. Vanemate patud nuheldakse laste kätte.“ Paradiisist tõugatuna on inimene patune. See pärispatt ei kao, vaid pärineb põlvest põlve edasi. Kuulsa filosoofi Schopenhaueri (1788—1860) arvates omab iga inimene oma juurdesündinud, päritud põhikaracteri ja seda ei suudeta muuta. Kasvatus ei vähenda pahesid, ta teeb nad vaid kavalamateks, ettevaatlikumaiks. Schopenhauer toob tõestamiseks näiteid: Šotimaal põletati mees röövmõrtsukana ja inim-

sööjana. Tema tütar, kes siis veel aastatki vana ei olnud, kasvatati korralikkude inimeste juures Ometi kasvas ühes aastatega tütarlapses kirk inimliha söömiseks. Süüdlasena maeti ta elavalt. Edasi, kas ei olnud samasuguse karakteriga paavst Aleksander VI ja ta lapsed Cesare ja Lucrezia Borgiad, Inglise kuningas Heinrich VIII ja ta tütre Maria ja Elisabeth? Keiser Nero, kasvatatud moralist Seneca poolt, jäi ometi surmani oma julma isa Domitiuse pojaks jne.

19. sajandil tekkis pärivusteadus (Lamarck, Darwin, Mendel, Weismann j. t.). Selle mõju kajastub ka ilukirjanduses pärivusfatalismi kujul: Ibsen (1828—1906) oma draamas „Kummitused“ (1881) näitab kuidas sümpaatne pätegelane Osvald Alving oma nooruse kuldseis aastates peab traagiliselt kaduma elu näitelavalt, kuna ta oma joomarilt isalt on pärinud eelduse peaju pehmenemiseks. Zola (1840—1902) oma teoses „Inimene-metsaline“ (la bête humaine 1890) kirjeldab süngetes värvides, kuidas Jacques Lartier oma joomarist ema ja oma egoistliku liiderliku isa pojana on vallutatud pidevalt tungist tappa. Jacques võtab kõik oma jõu kokku, et võidelda metsiku tungi vastu. Kuid ta tunneb, kuidas pingutustele vaatamata halastamatu metsaline kasvab temas järjest võimsamaks: meeleheitlikult püüab ta hoiduda vähemagi alkoholi tilga eest. Metsloom võidab ometi: ilma ühegi põhjuseta, ilma vihkamiseta, hoolimata oma tõsisest poolehoiust, tapab ta kires oma armsama.

Või vaadeldgem ümber tänapäeva maailmas. Ammu see oli, kui maailm põles sõjaleekides? Hävitati arutult väärtusi, surmati, vigastati miljoneid emade poegi. On möödunud vaevalt 20 aastat ja Euroopat ähvardab jälle uus plahvatus. Riigid ja rahvad „on

sunnitud“ kulutama tohutuid summasid relvastumiseks, amortiseerima hiiglaväärtusi.

Või: meil on karskusliikumine ja alkoholivastane võitlus astunud üle poole saja aasta piiride. Ometi näitavad arvud viimastel aastatel alkoholiste jookide tarvitamise tõusu: iga inimese kohta tuli Eestis keskmiselt puhta 100° piirituse pääle ümber arvatult 1932. a. — 2,02 l; 1934. a. — 2,43 l; 1936. a. — 3,20 l ja 1937. a. — 3,31 l. Ning 20. XII 1938. a. jäi 70-aastane praost Jalajas Narva linnavalikogus ainsaks vastuhäeletajaks, „tõeliseks hüüdjaks hääleks kõrves“, kui oli küsimuses loa andmine uue restorani avamiseks. („Rahvaleht“ nr. 244, 21. 2. 1928.)

Milline käabus, milline vilets ja väeti olend on inimene! Kui suur, võimas ja vägev hiiglane on saatus: päriivus-needus hällikingina ja aastatuhandeid püsinud pahelised traditsioonid. Kas ei ole mõistetav meie kurbloolise kirjaniku Juhan Liivi meeoleolu: „Aina kuristikud, purustatud varem, lootusetus, matus, igavus. Tuim on see süda kui puu ja kõik keha tükis, kui asjata oled ümber keernud kui kärbes klaasi all — mõtted ei leidnud kohakest, kuhu peatuma jääda; mispäraast ma olen, elan?“ (J. Liiv. Elu sügavusest, 1909, lk. 48.)

Kui elama kord sa juba pead, kas maksab siis võidelda parema tuleviku pärast? Kas pääseb edasi, kui okasraadid igalpool ees? Kas maksab rühkida üles, kui see on lootusetu, kui kõik libiseb vaid alla? Nii võib mõnigi küsida ning tunda.

Inimesed on oma loomult erinevad. Ühed näevad kõike tumedalt, mustade prillide läbi. Tume on minevik, olevik ja tulevik. Teised aga sammuvad elus püstipäi. Nad on valguse lapsed. Nad teavad küll: kus valgust, sääli varju. Kuid neis on tugev usk heledamasse tulevikku, häduse ja tõe lõplikku võitu. Nad teavad: mäest alla kuristikku võib lennata paari sekundiga; mäetippu tõusmiseks aga kulub tunde ja päevi. Võib komistada, võib kukkudagi. Tuleb

aga tõusta ikka uuesti ja uuesti, harrata kinni igast kaljukühmust, põõsast, heinast. Mida kõrgemale tõuseme, seda puhtamaks läheb õhk, seda kergem on hingata.

Kui põhjamaa pojale elumured üle pea tikuvad kasvama, siis astub ta põhjataeva alla: tähistaevast ammutab ta uut jõudu. Kui igapäevased askeldused mehe meele liiga madalale maa külge suruvad, kui ta parimad, kõrgemad püüded tühja jooksevad, siis astub ta ajaloo kohtukotta — säält leiab ta julgustust ja tröösti.

Ajalugu vastab igale kahtlejale rahulikult ja kireta: mõningatele ajutistele, mööduvatele kõikumistele vaatamata on inimene aastatuhandete jooksul käinud võidukäiku — üles. Kui sõjavägi rünnakul on sammunud inimkond: tugevamad sammuvad ees, nõrgemad taga, on oodatud mahajäänuid järele — kuid rinne on liikunud edasi, kuigi peatustega, puhkustega.

Olgu mõningad sõredad näited:

Kõrge kultuuriga kreeklaste parimadki pojad, Platon ja Aristoteles, pidasid orjapidamist õiglaseks ja loomulikuks nähteks. Kreeklastele ja roomlastele oleks tundunud orjapidamise kaotamine üsna teostamatu utoopiana. Orjad on vaid asjad — mõtlesid ka rahva parimad pojad. Olgu siin iseloomulik näide. Maecenas, rikas Rooma suurnik, kes on kuulus teaduste ja kunstide kaitsjana-hooldajana, kostitas oma sõpra keiser Augustust. Söömingu ajal üks ori purustas kogemata kristallpeekri. Maecenas käskis orja viisata pargi tiiki, kus toideti inimlihaga kalu härraste laua jaoks — see pidi andma kaladele peene maitse. Kui keiser palus oma külastuse puhul tema meelegaheaks kinkida orjale elu, siis vastas peremees: „Just sinu külastuse puhul oleks ta pidanud olema osavam.“ Ori uputati.

Või heitkem põgus pilk seadusekogudesse: Umbes 4000 aastat tagasi andis seadused Hammurabi, „Babüloonia vägev kuningas, et saavutada tõsist heaolekut ja õiglast valitsust maal.“ Lugegem säält katkendeid:

2) „Kui keegi kahtlustab teist nõiduses, ei tõesta aga seda, peab see, keda nõiduses süüdistatakse, minema püha jõe (Eufrati) juurde ja laskuma vette. Kui jõgi ta haarab, saab see, kes süüdistas, ta maja omale; kui aga jõgi tunnistab selle inimese süütaks ja tema jääb vee päälle, siis peab see, kes tema päälle nõiduse kahtluse heitis, surema, jõkelaskuja aga omandab süüdistaja maja.

14) Kui keegi varastab teise alaealise poja, peab ta surema.

19) Kui keegi jätab põgenenud orja oma majja, peab ta surema.

21) Kui keegi teeb majja augu, siis surmatakse ta säääl augu juures ja maetakse maha.

195) Kui poeg lööb oma isa, raiutakse tal käed otsast.

196) Kui keegi rikub vaba inimese silma, rikutakse ka tema silm.

200) Kui keegi lööb hamba sisse omasugusel, lüüakse ka tema hammas sisse.“

Või lugegem Liivimaa talupoja õigustest — XVI sajandi käsikirja põhjal:

1. Kes (teisel) silma välja lööb (maksab) 20 marka.

3. Käe ära lööb 20 marka.

4. Pöidla ära lööb 5 marka.

31. Kes teise tapab, (pannakse) rattale.

32. Nõid tuleb põletada.

33. Ketser tuleb põletada ... jne.

Kultuuroptimismi ei toeta ainult ajaloolised tõsiasiad, neid toetavad ka mitmesugused teised tänapäeva teaduste andmed. Peatagem mõnel neist.

Kas on tõepoolest pärilikkus nii fataalne, saatuslik? Ei, kaugeltki mitte. Isegi loomade instinkt võib muutuda: lõvipoega võib muuta vagusaks koduseks loomaks — seega võib suruda alla tema loomupärase metsikuse. Veel enam: juhitud ja mõjustatud instinktid muutuvad ka ümbermoodustatud kujul päritavateks. Nii koera haukumine päritava omadusena on vaid pikaajalise kodusutamise tulemus: koera esiisa hunt, ei mõista haukuda, vaid ulub. Mets-

loomade instinktiivne hirm inimeste ees ei olegi ürgse päritoluga. Darwin märgib, et loomad, kes elavad inimtühjadel saartel, ei tunne seda hirmu. Inimene sisendab aga neile pea selle hirmu ja mõningate generatsioonide järgi muutub see hirm päritavaks instinktiks. Seega võime mõista inglise Eugeenilise Kasvatuse Ühingu asutaja, tuntud inimpärvuse uurija Francis Galtoni sõnu: „Loodus on rase peidetud elust, ja inimese võimuses on seda elu esile manada sel kujul, nagu ta seda soovib.“ Seega on ka pärvitus tähtis kultuuri tõusu soodustav tegur.

Aga ärgem unustagem seda mõju, mis avaldab ümbrus elavale organismile, eriti noorele. Taimetoitlased koerapojad olid aeglased ja apaatsed, kõhnad, nõrkade jalgadega, suure kõhuga. Ainult lihaga toidetult olid nad ümmargused hästi arenenud, kuid salalikud ja tigidad. Piimaga toidetuina osutusid koerapojad siiski kõige normaalsemaiks. Ka spektri erivärvilised kiired ei jäta oma mõju avaldamata: punased andsid jõudu ja tigidust, sinised muutsid loiuks, kuna rohelistest võis ammutada elavust ja rõõmu. Kuid ümbrus on inimmõjustamise huvides küllalt reguleeritav; loodusliku ümbruse mõju (toit, korter jm.) on aga vaidlematult muutunud inimarengule järjest soodsamaks, tõstvamaks.

Lõpuks olgu eriti veel välja tõstetud ühiskondliku, sotsiaalse ümbruse mõju. Milline suur mõju on järeleaimamisel ja sugestioonil. Toogem näiteid. Haigutamine on nakkav. Kuid ka enesetapmine. 1772 a. poosid end Pariisis invaliidide kodus lühikese aja jooksul 15 invaliidi ühe ja sama palgi külge. 1813. a. poos end Saint-Pierre-Monjau külas üks naine: paljud teised poosid end sama puu külge. Sugestiooni mõju inimeselt inimesele suureneb veelgi tähtsal määral ühiskonnas vastastikkuse tagasi kiirgamise tõttu: kui A-lt väljub mõju B-le, C-le, D-le, siis reflekteerub see mõju omakorda B-lt tagasi A-le, samuti aga C-le ja D-le; see ilmneb suuremal või vähemal määral iga üksiku ühiskonna liikme

Läinud kevade lüüriline avamäng.

Arbujaid usutlemas.

Teatavasti ilmus mullu E. Kirjastuse Kooperatiivi kirjastusel koguteos „Arbujad“, luuleantoloogia meie noorimaalt talentidelt. Kuna selles teoses esinejad kuuluvad nooremasse generatsiooni, on püütud „Kevadikule“ usutleda antoloogias esinevaid noori luuletajaid.

Astume algul ühendusse professor Ants Orasega, kes on toimetanud antoloogia ja kirjutanud sellele eessõna.

— Millisel alusel on valimik koostatud? —

Selgub, et autorite valikul on olnud koostajal põhimõtteks lasta igaühe erilaadil nii sisuliselt kui vormiliselt täielikult esineda. Selletõttu on sisse võetud ka luuletusi, mis võib-olla mitte küllalt täiuslikud ei ole, kuid mille ärajätmisel üldpilt siiski kannataks.

— Meil leidub veel ju terve rida noori katsetajaid, ütleb härra professor ning üksikuid ilusaid luuletusi oleks neilt mitmeltki leidunud, kuid ma tahtsin võtta ainult need, kellelt juba niipalju on ilmunud, et teatav ülevaade isiksusest võib välja kujuneda. —

Selletõttu on valimikust välja jäänud ka üks uustulnuk, nimelt Arnu Vihalemm, kellelt „Arbujate“ koostamise ajal veel vähe ilmunud oli, kuid keda, nagu hiljem on selgunud, siiski oleks väärinud valimikku liita.

— Valimiku nimi — „Arbujad“ (arbuma = loitsima, ennustama, maagiliselt tegelema) valiti ühiselt ja vihjab sellele, et selle noorterühma

puhul. Seega seletubki, mispärast suured massilised liikumised, nagu ristisõjad, revolutsioonid on esinenud peamiselt suvel, millal suurte hulkade kogunemised olid võimalikud.

Karsklaste ja karskusmeelsete pere! Maailm ei ole täiuslik, kuid ta on varematal aegadel palju vähem seda olnud. Kui tänapäeval enamik usub, et alkoholismi võitmine on utopia, siis õpetab ajalugu, et mõnigi utopia on elus võidule pääsenud. Kui viimastel aastatel alkoholitartvitamine on tõusnud, siis andku ajalugu meile usku: ajutistele seisakutele vaatamata sammub inimkond võidurada üles valguse poole. Meie võidame päriusneeduse. On metsloomade halvemaid instinkte taltsutatud, siis suudame ka inimese madalaid kirgi maha suruda. Eesti rahva hinges on kõrvuti mõningate pahedega peidetud ka hindamatud varandused. Organiseerigem kogu ümb-

rus nii, et kõik, mis õilis, leiab äratamist, rakendamist, et lokkav vili lämmatab umbrohu. Kõik karsklased ja karskusmeelsed moodustagem ühine suur alkoholivastane kultuuririnne. Uskugem valguse võitu, uskugem ideaalide jõusse. Suur usk on suure sugereeriva jõuga, ta teeb üksikud nõrgadki tugevamaks.

Enne mikroskoobi leiutamist ei tuntud mikroobide maailma, ei mõistatud sellega võidelda. Inimesed nakatusid ja surid katkudesse. Samuti on ka kõlbla maailmaga lugu. Inimesed on harjunud pahedega — ei mõistagi neid näha ja nende vastu võidelda. Mida kõrgemale aga tõuseb tõepäike, mida elavamaks, ärksamaks muutub inimkonna südametunnistus, seda selgemini, nagu mikroskoobi all, nähtavaks muutuvad meie ühiskonna pahed. Nende ees ei tohi meie käsi rüppe lasta. Kui tõuseb Eesti rahva ühine suur tahe, siis leidub ka teid, siis murduvad kõik tõkkes ja tammid.

toodang on sümbolistlik, endassepöörduvad ja mitte elulähedane. Nimi ongi juba enne valimiku ilmumist parodeeritud „närbujateks“ ja „arvutajateks“, millised oletused arvatavasti paika ei pea. —

Professor Oras iseloomustab mõnesõnaliselt üksikuid arbujaid — matemaatik Viidingut, kes on kõigest arbujaist väliselt kõige aktuaalsem ning kelle juures täpsemalt kajastub otsene miljöö; Sanga, — kelle luuletusis avalduvad tema filoloogiline hoolsus ja äärmine huvi keelelise stiili väljatöötamise ning keeleliste rariteetide vastu; Rauda, „Siuru“ järellainetuste mõjuga; Masingut, kui täislaetud orientalisti; Merilaasi — spondaanse värskuse ja formaalse kergusega; Kangro tugevat reaalsuse vaistu, maaläheduse, õhu ning tuultega ja oskusega valida diskreetseid rahvapäraseid väljendeid. Tuntud ja tunnustatud Alverist ning Talvikust oleks vaevalt midagi uut juurde lisada.

— Aga on neil siiski kõigil ka teatavad ühised jooned? —

— Jah. Nad on kõik tugevate intellektuaalsete huvidega inimesed, võrreldes eelmiste luuletajatega. Nad on noored, kes meie omas intelligentside ümbruses on elanud ja üles kasvanud. Neis avaldub teatav reaktsioon eluläheduse ja ekstensiivse suuna vastu. Koondamine ja keskendamine nii sisuliselt kui formaalselt on suurem. Ja need inimesed on andekad. Tuultest ja raamatutest võrsunud kirjandus see igatahes ei ole. —

Nagu eelpool esinenud loetelust juba selgunud, esinevad valimikus siis: Paul Viiding, August Sang, Mart Raud, Uku Masing, Kersti Merilaas, Bernard Kangro, Betti Alver ja Heiti Talvik.

Enamik neist on üldsusele tuntud juba oma varemilmunud teoste tõttu. „Arbujad“ sisaldab valiku nende kogudes ja „Loomingus“ ilmunud luuletusist.

Vilumatule intervjuerijale naeratab vist küll õnn, kui ta oma esimesel „haaranõul“ kohe Ko-Ko-Ko-st leiab korraga laudkonna Sangade ja Talvikute abielupaaridega.

Kõik neli tunnevad ennast põliste tartlastena, nii vastuvõetav ja sobiv olevat see linn. August Sang palub märkida, et ta on Tartu vaimu mees ja uhke sellele vaimule.

— Ainuke vastuvõetav linn, ilma ameerikaliku tempota. — Kuid prouale meeldiks siiski enam maal mõnes korralikus talus. Usutlengi esimesena proua Kersti Merilaas-Sanga kui rühma noorimat. Ta on õppinud Rakvere Zeeh ja lõpetanud Tapa gümnaasiumi. Mainib suure mõjuga oma isiku kujunemisel vanu õpetajaid Karl Leetbergi Rakveres ja Paul Varaskit Tapal. Samuti on tal ilusaid mälestusi elurõõmsast isalikust sõbrast Jakob Liivist.

— Üldse olen õppinud enam inimesilt kui raamatuist. Aga nii suurel hulgal sümpaatseid inimesi kui Tartus, pole ma varem kusagil korraga kohanud. —

Prouale meeldiks reisida ja kirjutada reisikirju.

— Reisiksin nii, et saaksin elada maal tükk aega paigal. Ma ei armasta kiiret läbiviiksmist ekskursioonidega. Armastan maad ja rahu. Mind ei huvita naisküsimumused ega naiste õigused. Näen oma suurimat ülesannet tegutseda emana ja perenaisena. Ja mulle tundub, et see, et ma oma tüdarta kasvatan, on õieti palju tähtsam kui see, et ma luuletusi kirjutan. —

— Millisel määral olete oma abikaasa kaudu kokku puutunud üliõpilaseluga? —

— See piirdub ainult „Veljestoga“. Seal olen kokku puutunud inimestega, kellega muidu võib-olla ühendusse ei oleks sattunud. —

Samaga ühtub ka August Sang. Viimane õpib filosoofia teaduskonnas kirjandust, rahvaluulet, etnograafiat ja eesti keelt. Immatrükuleerunud 1934.

— Kuidas on mõjunud Teie luuleharrastusele ülikooli kirjandusteaduslikud õpingud? —

— Väga vähe. Teaduskond pole harrastustega seotud. — August Sang vastabki õieti napilt. Ta ei leia, et tema loomingule nii õpingud kui üliõpilaselu või organisatsioon mingit nimetamisväärset mõju oleks avaldanud.

Heiti Talvik on filosoofia teaduskonda immatrukuleerunud 1926. a.

— Varun nüüd parajat hetke, et teha korraga lõpp. Üliõpilaselust ja organisatsioonist olen alati üsna kõrvale jäänud. Selletõttu ei saa sealt ka mingit erilist mõju otsida. Kirjandusteaduslikest õpinguist aga on küll kasu olnud. —

— Aga Teie loomingus esineb üliõpilasmeeleolusid võib-olla siiski kõige rohkem...

— Ulaharitlasi. Ise olen prototüüp. Enese projektsioonid. — Kirjanduslikud harrastused viivad tagasi varajasse lapsepõlve kirjandusliku kodu tõttu. Hiljem jätkusid need harrastused Pärnu keskkoolis. Ülikoolis on õpingud teadmisi muidugi süvendanud ning huvi suurendanud. —

Pr. Alver on immatrukuleerunud 1924. a. Samuti filosoofia teaduskonda.

— Algul sai tööd ka tehtud, aga siis 1927. a. tuli romaan ja siis läks kõik untsu... Üliõpilastüüpe esineb mu romaanis. Elasin sel ajal ühes pansionis, kus oli terve rikkalik kollektsioon üliõpilastüüpe. Organiseerunud ma pole. Aktiivselt pole üliõpilaselust kunagi osa võtnud... Ah jah, „Viletsuse komöödias“ on üks elust võetud igavene tudeng Joel Jordan. Ning „Valge varese“ magister kuulub ka akadeemilisse perre.

— Kavatsete lõpetada? —

— Ei usu. —

Bernard Kangro otsin üles tema tudengitoast. Aknal seisab terve rida kaktuseid.

— Professor Oras ütles, et huvitute botaanikast... —

— Huvitun küll. Olen ajaviiteks isegi taimi kogunud ja määranud.—

Kangro on verivärske filosoofia resp. kirjanduse magister. Immatrukuleerunud 1929. a.

— Ega teadusega tegelemine nüüd luuletamist just ei soodusta. Kuid oma viimasest kogust, imelik küll, kirjutasin kolm-neljandikku just maailma kirjanduse eksamit õppides.

Ning usutletav jutustab ühest viljakast aprillikuu päevast läinud kevadel, kus ta kirjutas terve oma viimase kogu tuulelaulude tsükli.

— Muidu kirjanduse õpingud on ju luuleharrastusele kasuks. Ollakse nende küsimustega kogu aeg seotud, mõtted liiguvad, peab palju lugema jne. Minu luuletuste avaldama hakkamine on üldse mõnevõrra õpingutega seotud. Algul sain kirjanduse proseminaritöö teemaks „Soneti ajaloo“ ja varsti kirjutasin isegi sonette.

Muidugi aljuured viivad tagasi juba kooliaega. Loeme autori vanu kooliaegseid luuletusi. Leidub seal värsse algkooli päeviltki, kui kirjutaja veel „kannel“ asemel kirjutas „kanel“ jne.

— Üliõpilaseluga minu harrastus seotud ei ole. Teemasid sealt ei esine. Mõtete ja motiivide ring on olnud kuskil väljaspool, maa ja looduse juures. Siit — ülikooli linnast — on saadud võib-olla ainult teatav väimulaad. Organisatsioonis on muidugi vastav õhkkond ja samahuvilisi leidub ohtrasti. Kuid vististi oleks nendega küll ka niigi kokku puutunud, kui oleksin organiseerunud ka mujale kui „Veljestosse“.

Jan Vermeer Delftist.

Holland on mitme ülemaailmlise kuulsusega kunstniku kodumaa. See on maa, kus on puhund isegi siis vabameelsemad tuuled, kui maad valitseti Hispaania trooni kõrguselt. See pole ka jäänud mõjuta Hollandi vaimuelu avaldusile. Maa poliitilise ning geograafilise asendi tõttu ongi Holland kujunenud vabameelse kesk-klassi maaks, kus peetakse lugu tööst, hääst söögist ja joogist ning mugavast koduelust. Sellisena on kujutand hollandlaste elu palju hollandi kunstnikke. Eriti kuulsad on teised 17. sajandist, millede autoreiks on Rembrandt ja Vermeer. Eriti just viimase teosed, kuna tema ainsaks inspiratsiooniläteks ongi olnud Hollandi maastik ning elanikkond.

Jan Vermeerist teab üldsus vähe,

kuid see on seletatav asjaoluga, et tema eraelust on säilind väga vähe andmeid. Teatakse vaid, et ta sündis 1632. a. Delftis ja elas kogu oma elu-aja ning surigi sääl 1675. a., ilma et oleks üldse kuhugi pääsnud tollest väikesest linnakesest. Ta oli abielus ja omas 8 last. See ongi kõik, mida temast teatakse. Seda pole just palju ühe Hollandi suurima kunstniku elust.

Kuidas ja millal valmisid tema suurematud tööd, sellest pole kellelgi aimu. Pole isegi teada tema tööde täpset arvu. Samuti pole võimalik säilind osa kronoloogiline järjestus, kuna ühelgi neist ei esine valmimisa-ja daatumit. Kahjuks pole olnud võimalik jälgida ka tema kujunemist ega eneseotsinguid, sisemisi kriise ega

— *Kas pakub luuletamine Teile teadusliku töö kõrval teatavat vaimset puhkust? —*

— *Nojah... see on ikka nii, et mõnigi kord, kui töö on teha, meeldib koguni millegi muuga aega viita, kirjutada jne. Aga seda on juba kogetud, et muljete ja enda järele jookstes ülikooli tööd teha ei saa. —*

— *Millisele alale siirdute nüüd peale ülikooli lõpetamist? —*

— *Hakkan elukutseliseks nälgijaks. Koolmeistriks igatahes ei hakka. Majanduslikkude asjade pärast ma endale kunagi ebameeldivusi teinud ei ole. —*

Järgmise arbuja — Uku Masingu — leian usuteaduskonna seminarist. Juba kohe jutuaajamise algul selgub, et teiste arbujate loomingust erineva müstilise ning orientalse loomingu taga seisab ka erisugune autor, kellele senikasutatud küsimustega peaaegu üldse läheneda ei saa.

— *Ülikooli õpingud? Jah... kahjulikud nad igatahes ei ole olnud. Müstikaga ja eksootiliste asjadega, millega ennem kokku ei puutunud, tuli siin enam tegeleda... Aga üldiselt — kõik enneolnu kasvas siin ainult natukene suuremaks. Soodustav mõju langeb ülikooli raamatukogu arvele. —*

— *Kas olete mingil määral osa võtnud ka üliõpilaselust? —*

— *Ei, üldse mitte. Mulle tundus omal ajal, et sealt pole küll midagi võtta. See on nagu väikese eluaja raiskamine... — ning Masing lausub resigneerunult, — igavad on kõik sellised asjad. Paar puud või pilve on mulle sageli enam väärt kui üks inimene.*

— *Kuidas seote oma luuleharrastust teadusliku tööga? —*

— *Teaduslik töö on hõlpsam, kui luuletamine. Pole vaja sel määral uut luua. Juhtub ju sageli ka, et teaduslikust tööst leiab idee luuletuste jaoks ja vastupidi...*

tundepurskeid, kuna tema kujunemisajast pole jäänd dokumentaalseid tõendusisegi mitte skitside näol. Enamus Vermeeri säilind töist on ajajärgust, millal kunstnik oli juba

tal polegi. Need on tööd, milledega 17. sajandil kodanlik keskklass kaunistas oma eluruume. Ja see oligi neil võimalik, sest Vermeeri maalid olid odavad ning kättesaadavad pea

Delfti vaade.

leidnud enese ja endale sobiva väljendusvormi.

Tema tööd on kõik väikeseformaadilised pildikesed, mis kujutavad hollandi elu, maastikke, tänavastseene, interjööre ja portreid. Elusuuruseid töid päle ühe, „Marta ja Maria“,

kõigile. Kuid veelgi enam langesid tema maalide hinnad päle kunstniku surma. See on lausa üllatav asjaolu, sest tavalisti on asi hoopis vastupidi.

Frank Rinderi artikli kaudu on teada, et 1663. a. maksnud üks Delfti pagar kuulsa „Delfti vaate“ eest enda

Uku Masing on immatrikuleerunud 1926. a. II sem. ja lõpetanud ning magistreerunud 1930. a. Oma eriharrastusist ta pikemalt ei kõnele. Nime- tab küll joonistamist, küll lillede kasvatamist, idamaa keeli jne.

Kahte valimikus leiduvat autorit, Paul Viidingut ja Mart Rauda pol- nud mul võimalik usutella, kuna nad viibivad Tartust eemal.

Neist teeniks küll aga eriti esimene, matemaatika teaduskonna lõpe- tanud Paul Viiding erilist tähelepanu oma üliõpilasnoveellide tõttu. Temalt on ilmunud ka üsna omalaadse palgega luuletuskogu „Traataed“, kus ta lau- lud kuuluvad päämiselt harjumuste ning väliste takistuste traataiaga pii- ratud inimesele ning hiljem novellikogu „Piinlikult hea tahe“.

Viidingu suhtes võiks vist küll võrdlemisi julgelt ennustada, et ta ta edaspidi siirdubki ainult proosa alale.

Mart Raud, rühmast õieti kõige vanem, on üldsusele oma romaanide tõttu juba enam tuttav. Kuna ta aga Nõmmel elab, ei saanud ma teda usu- tella.

arvates tohutu summa — 600 guldnat. 1696. a. aga, s. o. 21 aastat pääle Vermeeri surma pakuti sama teose eest vaid 200 guldnat. 1822. a. ostis riik sama maali 2900 guldna eest. Sellest ajast alates hakkasid Vermeeri maa-

niused on pidand läbi tegema oma „kolgata“, enne kui neid on tunnustet. Mõnel juhul on selliseks teekonnaks aega kulunud ligi paar sajandit, mõnel juhul aga on piisand aastakümneist.

Tütarlaps akna all.

lide hinnad tõusma kohutava kiirusega. Nii maksis Deterting tema „Väikese Delfti tänava“ maali eest 80 000 inglise naela. Vermeeri kuulsus ning nimi levisid kulutulena suust suhu.

Kuid see pole mingi avastus, vaid vana tõde, et pea kõik maalige-

Tänapäeval julgetakse õigustatult Jan Vermeeri kõrvalt tema suure kaasmaalase Rembrandtiga. Vermeer on kunagi isegi lühemat aega õppind viimase ateljees, hiljem siirdund aga noorelt surnud andeka kunstniku Carel Fabritiuse ateljeesse.

Homse Eesti ülesandeist.*)

Suur korsiklane Napoleon viis oma sõjakäikudega Euroopasse Prantsuse revolutsioonis püstitatud põhimõtted — vabaduse, vendluse ja üheõiguse. Napoleoni vastu võideldes tekkis rahvastes rahvustunne. — Need ideed levisid kõikjal, ka siia Läänemere äärde. Kuid enne kulus aega, kui värsked tuuled jõudsid meie kohalt eemale puhuda vana korra udu. Rahvas hakkas aegamisi virguma pikast painajalikust unest, ja alles möödunud sajandi keskpaiku isa Jannsen ristis senise nimetu maarahva — eesti rahvaks. Oli sündinud, õigemini küll uuesti sündinud, uus rahvus. See rahvas oli vaevu pääsnud keskajast ja nüüd tuli kiiresti järele jõuda teistele rahvastele kõige uuemasse aega. Tekkis meie oma renessanss, süveneti minevikku, leiti meie omakultuuri kullateri, mis innustas veelgi hoogsamale tööle. Kreutzwald pani „Kalevipojaga“ nurgakivi rahva kultuuri-

hoonele. Kui võtta eesti rahva eneseleidmise tähtjaks esimese üldlaulupeo aasta 1869, siis ei möödunud poolt sajanditki, kui jõuti maa ühendamiseni ja iseseisva riigi loomiseni. Suur Maailmasõda muutis Vene karu niivõrd nõrgaks, et Läänemere kaldalt tõrjuti ta küüned eemale ja kunagised iseseisvad, aga ajaloo ratta all muljutud rahvad püstitasid siia oma lipud ja hakkasid ise juhtima oma elu.

Kuid kas oli meie rahva iseseisvuse sünd ühtlasi ka meie rahva sünniks?

Ei — rahvas oli ammu sündinud. Vabadussõda oli ainult meie rahva ristimine. Ristimine, mitte veega, vaid tule ja relvadega, mille osaliseks saavad kõik rahvad iseseisvaks saamisel. Ja ükski rahvas pole saanud varem iseseisvaks, kui ta pole saavutanud teatavat kultuurilist astet. Iseseisvaks saada ja iseseisvaks jääda võivad ainult need rahvad, kes ise suudavad oma elu korraldada. Meie

Kui vaadelda Jan Vermeeri töid, siis võib tõdeda, et ta pole iialgi viibind väljaspool Hollandit ega vastu võtnud välismõjusid teistelt koolkonnadelt. Tema maalid kujutavad kõike seda, mis Hollandis on hollandlikku ja mis pärineb Delftist. Selles õieti seisabki peamine Vermeeri ja Rembrandti erinevus. Rembrandt on universaalne vaim, kes kehastab eneses kõiki, kelle siseelu leiab vormi lõuendil ja kellele pole võõrad ei kirg ega rahutus. Vermeer aga on hollandlane pisima rakukeseni endas. Tema tööd on rahulikud, harmoonilised. Ent seejuures ei tundu need kaugeltki igavaina, üksluiseina ega puiseina ning pinnalisina. Need on elavad tööd. Isegi puht maastikuvaated. Populaarsemaid neist on „Delfti vaade“. See on üks iseloomustavamaid Hollandi linna-

vaateid. Selles maalis ilmneb kujukalt Vermeeri virtuooslik valguse asetus ja taeva ning pilvede peegeldus vees. Teine tüübiline vermeerlik tänava-vaade on „Väike tänav Delftis“. Maali kompositsioon on siin võrratu. Iga pisiasi maalil on peensusteni viimisteldud, ent ei mõju sääljuures kaugeltki fotona.

On huvitav teada, et Vermeer pole kunagi eriti huvitund nende meeste ja naiste loomusest, isikupärasusest, keda ta on maalind. Kuid ei saa öelda, et need oleksid pinnalised lamavad või seisvad figuurid. Need on sama elavad või veelgi elavamad kui tema maastikud. Tähelepanu äratav on asjalu, et inimesed tema maalidel on ükskõik millises tegevuses, kuid käed rüpes istuvaid leidub neil vaid paaril juhul. Vermeeri saladus panna

*) ENK-liidu noorte kõnevõistlusel Valgas esimese auhinna vääriliseks tunnistatud kõne.

rahvas polnud siin mingiks erandiks. Väheste põlvede jooksul jõudis meie rahvas keskajast tänapäevani. Igal põlvel oli oma suur osa Eesti ülesehitamistöös. Iga põlv on meie arengut kandnud edasi teosade võrra, mille läbimiseks teised on tarvitanud sajandeid. Jõuti ju kolme põlve jooksul sihile. Meie vanavanaisad olid need, kes töötasid ärkamisajal ja võitlesid koos Carl Robert Jakobsoniga rahva majandusliku iseseisvuse pärast. Meie vanaisad ja isad kogusid muinasvara ja võitlesid koos Jaan Tõnissoni ja Konstantin Pätsiga meie rahva poliitilise eluõiguse eest, võitsid vabaduse Vabadussõja tandreil ja juhivad praegu meie riiki. Nüüd on kasvamas uus põlv, kes pole kunagi elanud võõra võimu all, kes on kogu elu võinud maitsta vabaduse vilja. See uus põlv on praegune Eesti noorus. Iga rahva noorus on aga selle rahva homme päev. Nõnda oleme siis meie, Eesti tänane noorus, Eesti homme päev.

Nägime, et igal põlvel on olnud oma suur osa meie riigiehituses. Aga mis on siis meie osa? Mis on jäänud meile üle? — Kõik näib olevat saavutatud, kõik tehtud, kõik näib olevat korras. Meil on oma vaba rahvas, oma

riik, mis ei ole ühegi võõra võimu käsutada. Jah, kõik on saavutatud, aga meil tuleb saavutatut kaitsta. See ongi meie ülesanne, meie suur ülesanne ja elutöö.

Aga kuidas täita seda ülesannet?

Vabadus võideti relvadega, relvadega tuleb seda ka kaitsta. Vabadussõjas oli koolinoor esimene, kes andis end rahvuslikult mõtleivate juhtide käsutusse, ja kes läks esimesena välja vabaduse kaitseks. See oli veel see noorus, kes oli läbi immutatud sotsialistlikest ja kosmopoliitseist õpetustest. Aga kui oli tarvis, unustati need, ja mindi võitlusse sini-must-valge lipu all. Nüüdne noorus, saanud rahvusliku kasvatuse ja ka õpetust sõjalisel alal, on kindlasti meie sõjaväe tugevamaid alussambaid. Eesti sõdurist peetakse kõigjal lugu ja neile antud iseloomustustes nimetatakse neid maailma parimateks. Eestlased Vene sõjaväes teenides olid väeosade selgrooks ja paljud meie rahvusest ohvitserid teenisid Vene väes silmapaistvatel kohtadel.

Aga ajad muutuvad, koos nendega ka meie ja olud. Tõusevad uued nõuded, antud seadused vananevad, tekiavad uued ühiskondlikud kihistused.

inimesi oma maalidel elama, peitus tema imelises võimes reprodutseerida elavat valgust, mis läbi tungis ning sädeles kui päikesekiir veepiiskadel. Vaadelgem kasvõi tema „Tütarlapse pääd“. See on üks kõige populaarsemaid töid maailmas. Selle suurepärase mõju seisab tema lihtsuses ja värvides, sisaldades päämiselt vaid kollast ja sinist. Tütarlapse nägu on äärmiselt selge, puhtaimeline, noorusvärske ning ilmekas. Sellane selgus ja puhtus on saavutatud näole langetava valguse ning põskedel oleva varju tõttu.

„Armastuskiri“ on tüübiline näide Vermeeri võimest kujutada valgust, mis teeb kogu maali elavaks. Seegi teos on rahulikuilmeline, kus esineb tavaline grupp — lady ja tema toatüdruk.

Arvatakse, et selliste valgusreflek-

side saamiseks on ta kasutanud peegleid. Kuidas see aga tegelikult sündis, see on suure meistri saladus. Ent ega see tema väärtust vähenda. Ta on ja jääb teenitud seisukoha kõrgusele.

Kompositsioonilt suurepärase maal on „Kunstnik ja tema modell“. Selles töös leidub värvirikust koos valgus-effektidega. Eriti tähelepanu paeluv on siin nii modelli kui ka kunstniku riietus ja maaliline taust.

Vermeeri üldtuntud töid võib hinnata kahekümnele. Igauks neist on omaette väärtus ja evib esikohta kogu maailma kunstis. Vermeer mõjub just oma lihtsuse, rahulikkuse, harmoonilisuse ning elavusega. Ta on kunstnik, kes ei vanane, vaid on alati uus ning vaatamisväärne, hoolimata ajavahemikust, mis meid temast lahutab.

Need asjaolud kõik võivad tekitada rahulolematusi ja arusaamatusi. Kaob üksmeel ja sellega taotakse talba meie riigipuu tüvve — kui tarvitada Koidula sõnu. Ei aita tugevad relvad, kui relvade taga ei ole üksmeel ja jõud.

Kuid sisekorra arendamisega on ju lugu selline, et siin ei saa tarvitada mingisuguseid patentkujusid ega ka toimida kindlate plaanide järgi. Mis siin aga teha saab, on teadlikkude, ise mõtelda oskavate riigikodanikkude kasvatamine, kellel oleks oma maailmavaade, kes näeksid elu enda ümber oma vaatenurgast oma silmadega. Oma maailmavaade on selleks nurgakiviks, millele iga teadlik kodanik ja eriti veel riigimees ehitab oma tegevuse. Ja meie riigijuhid peavad olema suured isiksused, kes on kasvanud võitluses. Võitluses, kus igale on lubatud sõna võtta oma südametunnistuse järgi. Kummardamistega ei kujune isiksus, seda teadis juba Plato, kui ta oma ideaalriigi juhtidele viimase lihvi laskis anda elukeerises.

Leidub siiski allikas, millest iga kodanik võib endale teadmisi omandada. See on ajalugu. Mis on piibel õigele kristlasele, seda on ajalooramat igale teadlikule riigikodanikule. Öeldakse ju ajaloo kohta, et ta kor-dub. See on tõsi. Aga öeldakse ju, et midagi pole uut siin päikese all. See on tõsi. Tulevad küll uued rahrad, uued nimed, uued näod, aga vahekorrad jäävad samadeks. Kui vaadata kaugesse minevikku, näeme, et vanas Kreekas olid samasugused vahekorrad kui tänapäeva Euroopas. Olid ju sealgi oma teljed. Sparta oma jõukultusega vastab Berliin-Rooma teljele, kultuurilisele Ateenale — London-Pariisi telg. Mis tuli nende omavahelisest võitlusest? Tuli võõras võim — Makedoonia — ja alistas mõlemad. Ja üks tänapäevalgi kardeta sõda Nõukogude-Vene tõttu. Sest sõjas kaotanud riigid paiskuksid kommunismi rüppe ja rajariikide barjääri taga mõnulev Punakaru võiks hiljem teostada oma maailmaparandamist.

Aga tarkust saadakse ainult puh-

tast ja võltsimatust ajaloost. Kui ajalugu on ainult valitud peatükid rahva rõõmustamiseks ja vaimustuse äratamiseks, siis pole see ajalugu. See on ainult muinasjutt maailmaloomisest juhi päevade ülistamiseni ja asjatu vihavaenu külvajaks rahvaste vahel.

Igal rahval peab olema oma iseseisev kultuur, mis on arenenud rahva uskumustest, pärimustest ja töökspidamistest, ja mida arendatakse saadud kultuurimõjustuste omamoodi tõlgen-

Mihkel Saks.

damisel ja ümbertöötamisel. Omakultuur on side, mis ühendab kõiki rahvaliikmeid nii kodumaal kui ka väljaspool kodumaa piire.

Aga kui selleks sidemeks on võõrad lõngad? — võõras kultuur?

Siis juhtub kergesti, et rahvas või selle osa kaob, muutub võõraks emarahvusele. Kas pole meie seda ise kogenud? Kui palju oleme meiegi kaotanud oma verd „kadakate“ ja „pajuvenelaste“ näol. Ainult võõra kultuuri viljelemine ei ole kultuurihoone ehitamine, vaid laeva ehitamine, millel on nõiutud omadus meid viia ikka ligemale ja ligemale kultuuri-emamaale, kuni sulamegi selle rüppe. Ja järeleaimatud kultuur on ikkagi madalam kui oma, sest iga kultuur on läbi teinud pika arengu ja on kujunenud vastava rahva töökspidamisist. Matkija püüab omandada

täiust selle kultuuri alal, matkib ikka rohkem ja püüab kultuuriliselt selle rahva sarnaseks saada. Ja kui ta selleks saab — siis ta pole enam see rahvas, kes ta oli.

Sellist kultuurilist kaelalangemist näeme ajalooski. Kõik, mis Roomas oli kultuurilist, oleks võinud laubal kanda pitsarit: Made in Greece. Siin oli lugu parem, et võimu poolt alistatud rahvas alistab võitja. Aga kurvem lugu toimub praegu Venes meie sugurahvaste juures. Seal matkitakse venelasi ja sellega sulatakse kui kevadine lumi slaavluse mudajõgedesse. See on küllaldaseks hoiatuseks ainult võõrast materjalist kultuurihoonet ehitada soovijaile. Meie ei pea endale nõudma euroopalist kultuuri, vaid Euroopasse tungivat kultuuri. Aga Euroopasse saab ainult see, mis on uus ja omapärane, mis on meie oma looming.

Loomulikult ei saa ainult omast ehitada kultuuri. Meie peame teadma ja arvestama ka seda, mis sünnib mujal. Muidu meie võime jääda maha üldkultuuri arengust ja meie teame, kui kiired ollakse tänapäeval kultuuristama „kultuurituid“ rahvaid. Meie ei tohi end ümbritseda mingisuguse kultuuri „hiinamüüri“ga, vaid peame vastu võtma mõjutusi ja neid ümber töötama oma arusaamade järgi, nagu seda tegid meie esivanemad, kelle suurt luuleloomingut meie praegu imetleme ja mis jääb ka meie kultuuri nurgakiviks. Sellele alusele tuleb ehitada oma koda, sest see alus on kalju, millele piibli järgi mõistlik mees ehitab oma koja. Kui meie hakkaksime ehitama midagi ja rajaksime selle ainult uuele, siis on see küll liivale ehitamine. Oma rahvaluulest võime meie saada küllalt ehitusmaterjali. Meie esiisadel on olnud kõrged moraalinõuded, palju meelteteravust ja see kõik on kasutatav. Kui meie aga seda ei julge teha ja rajada siia oma hoonet, siis on põhjuseks ja süüdlaseks küll see suitsusauna elanik — vana orjuspäevade eestlane, kes on olnud selle suure varanduse hoidjaks ja arendajaks. Kuid igal rahval on olnud aegu, kus on häbenetud oma

esiisade kultuuri, aga sellest on saadud üle. Miks ei peaks meiegi siis üle saama ja kasutama seda varandust — oma esivanemate pärandit. See on meie rahva oma looming ja sellele tuleb jätkata oma ehitustööd.

Kust aga saada neid puhtaid kultuurituuli, mis ei ohusta meie iseseisvuslaeva, küll aga paisutavad meie purje sõiduks unistuste Kungla poole?

Vaatame ümberringi. Idas on Vene. Seal ei leia meie praegu midagi. Lõunas on meie liidunaaber ja „hea sõber“ Läti. Sealtki pole meil midagi saada, sest lätlased võitlevad isegi sama tõvega, millega meiegi — võõra vaimuga.

Edasi tuleb Saksamaa. Saksast meie võiksime võtta, aga siis võib meid võtta Saksamaa. Meie olevat niikuinii Saksa „Kulturboden“, ja kui siia veel tuua nende kultuuriseemneid, kes siis sobiks siit paremini vilja lõikama kui mitte sakslane! Terve maailm võib ju tulla tunnistajaks!

Õige Euroopa algab alles teisel pool Rheini. Seal võime meie saada head. — On ju prantsuse rahva iseloomus väga palju sarnaseid jooni meie rahvaga. Ja prantslased koos inglastega on praegu ainukesed õiged Vana-Kreeka kultuuri edasiarendajad. Kuid ka Prantsusmaalt ja Inglismaalt ei tohi meie importida tervet kultuuri, vaid ainult kultuurimõjutusi. See tähendab, tuleb võtta ainult seda, mis on sobiv meie rahva hingele.

Kuid on lähemalgi kultuuriallikaid. Pöörakem oma silmad läände. Seal on Skandinaavia maad, kus kultuurikandjaks on olnud talupojad nagu meilgi. Seal on kõrgelearenenud kunst, kirjandus ja teadused. Seal võime meie laenata julge südamega, teades, et need rahulikud rahvad ei evi ekspansioonisoove.

Muidugi ei tohi unustada hõimumaad Soomet, kus kogu kultuur põhineb rahvaluulele, „Kalevalale“, mille tekkimiseks meiegi oleme kaasa aidanud. Soomlased on vabalt areneda võinud eestlased — nad on meie ise.

E. Noorsoo Karskusliidu teateid.

X NOORSOO-KARSKUSKONGRESS VALGAS.

Eesti Noorsoo Karskusliidu X noorsoo-karskuskongress, mis pidi toimuma Tartus, peeti Valgas 28. ja 29. detsembril 1938. Kongressi asukohta tuli muuta Haridusministeeriumi Noorsoo ja Vabahariduse Osakonna korralduse põhjal, millega keelati kongressi pidamine Tartus õpilaste hulgas levinud haiguste pärast. Ühtlasi keelati kongressist osavõtt Tartu noortele. Kõige selle tõttu kahanes kongressist osavõtjate arv ligemale poole võrra. Kongressi ärajätmist ei pidanud aga Liidu juhatus otstarbekohaseks, sest eelmisel aastal juba jäi haiguste tõttu kongress pi-

damata ja terve rida küsimusi vajas lahendamist.

Kongressi avas Liidu esimees J. T o r k, kes oma tervituskõnes liikmes-organisatsioonide esindajaile — kongreslasile pike-malt selgitas saatuse ja inimese vahelist võitlust. Valga gümnaasiumipere ja Valga aatelite kodanikkude poolt tõi tervitusi dir. A. R a u d s e p p. ÜENÜ tervitused andis edasi hr. U u d e k ü l l. Eriti sooja vastuvõtu osaliseks sai Soome Öppiva Noorsoo Karskusliidu esindaja härra V e i k k o R e i n i k k a i n e n, kes tõi tervitusi meie karsketele noortele ja lühidalt tutvustas meid soome noorte karskustöoga.

Mingit põhjust ei ole keelata sealt kultuurilaenude tegemiseks.

Kui kardetakse, et oleme liiga väikesed iseseisva kultuuri loomiseks, siis on see mõtetu kartus. Ajalugu näitab, et just väikesed riigid on olnud need taimelavad, kus on idanenud suured ideed ja need katsekojad, kus on proovitud nende ideede tugevust. Meenutagem vaid Vana-Kreeka linnriike või renessansiajastu Itaalia riigikesi! Väikese riigi kodanikud on alati aktiivsemad ja aktuaalseist küsimusist huvitatumad kui suurriiklased. Samuti meie ainelised võimused ei suuda meid takistada, kuigi meil tuleb veel kaua töötada, et jõuda ligemale ka majanduslikule iseseisvusele. On ju majanduslik iseteadvus üheks kultuuritekkimise põhjustajaks. Sealjuures tuleb rakendada ka karskustöö ideaalid materialistlikemate probleemide ette.

Meile ehitati Rakverre uus koolimaja. Läks enne viis aastat, kuni jõuti kavatsusist reaalsuseni — maja valmimiseni. Ainelised põhjused tegid muret — koolimaja hind 35 miljonit senti. Aga möödunud aasta jooksul tarvitas meie rahvas alkohoolsete jookide ja tubaka peale, see on oma terve rikkumiseks summa, millega oleks võidud ehitada 100 sellist koolimaja. Palju oleksime meie võinud ehitada koolimaju, arendada oma kultuuri, muretseda relvi selle summa eest!

Nõnda on meie noorusel, homsel Eestil, palju tööd. Seda tööd ei suudagi meie ära teha, vaid peame selle pärandama ka oma järeltulijatele. Kultuurihoone ehitamine ei tohi nagu Tallinna linna ehitaminegi kunagi lõpule jõuda. Sest valmissaamine tähendaks seisakut. Seisak on aga tagasimineku — ja tühjusse voolab võoras vaim ja võim. Enne variseb rahvast kandnud kultuur, alles siis rahvas ise. Kas pole siin kujukaks näiteks Vana-Rooma langemine. Kultuur on ikkagi see, mis hoiab ülal riiklikku iseseisvust.

Kandkem siis kokku materjali oma rahva kultuurialtarile, et sellelt tõusev tuli valgustaks meie kodumaal kihavat tööd, ja et selle kuma ulatuks võõrsilviibijateni! Hoolitsegem, et tuld õhutaksid värsked tuuled — kultuurimõjutused — ja ärgem jätkem käsi rüppe, vaid hoidkem alati käes relvi ja hoolitsegem, et meie töö sünniks üksmeeles! Aidakem kaasa, et meie kultuurituli paistaks ka teistele rahvastele, sest meie ei taha saada suureks võimu, vaid vaimu poolest! Et see sünniks, see on homse Eesti ülesandeks ja alles selle täitmisega oleme meie väärilised järeltulijad oma esivanematele kauges ja ligidas minevikus ja sidemeks, kindlaks sidemeks meie rahva kuulsusriikka mineviku ja tuleviku vahel.

Kongressi juhatajaks valiti J. Tork (Tartu), L. Umalas (Valga) ja A. Oja (Viljandi). Sekretariaati valiti H. Mark (Tartu), F. Aasma (Pärnu), M. Saks (Rakvere), A. Tiisler (Valga) ja S. Hinnom (Tallinn).

Kongressi koha muutmisest tingitult tuli ette võtta mõningaid muudatusi ka kongressi kavas. Nii lühendati kongressi kestvust ettenähtud kolmelt päevalt kahele päevale.

Esimesena refereeris Liidu esimees J. Tork „E. Noorsoo Karskusliidu asendist eesti noorsoo-organisatsioonide perses“. Referent maalisk pildi seltskonna ja avalikkuse suhtumisest noortes ja noorte isetegevusse vaadates arengut aja-

ressile sõitnud esindajad. Üksikud ülevaated toome ära „Kevadiku“ käesolevas ja järgmistes numbrites.

Mag. A. Elango refereeris teemal „Arenngupsühholoogilisi momente noorsoo-organisatsioonide töös ja karskusliikumises“. Referent kirjeldab noorte psüühikat ja tõstab esile eriti neid momente, mis loovad eeldused ja teevad otse paratamatuks noorte isetegevuse, andes ühtlasi avara dispositsiooni karskustööks noorte seas ja noorteorganisatsioonides. „Tänapäeval on vähe aateid, mis omaksid noorte isetegevuses sellist tähendust kui karskusaade“ — nii lõpetas referent.

Härra O. Ibius oma ettekandes

Kongresslasi Valgas.

looliselt taustalt. Olevikus, millal noorsoo-organisatsioonide tööd kooskõlastab Haridusministeeriumi Noorsoo ja Vabariiduse Osakond, on ENK-liidu tegevusraadius piiritletud selgelt, kuid siiski väga avaralt. ENK-liidu põhimõtted ei seisne mitte ainult karskuse propageerimises selle sõna otseses, kitsas mõttes. Pearõhk asub eelduste loomises puhtale elule, mille eesmärgiks on enese harimine, enese väärtuse tõstmine, enese sisemaailma rikastamine.

Teisena Liidu pääsekretär H. Mark andis ülevaate eesti noorsoo-karskusliikumise seisukorrast tänapäeval. Äärmiselt raskele Liidu majanduslikule seisukorrale vaatamata sammub noorsoo-karskusliikumine tõusuteed. Viimasel ajal on loodud kontakt peaaegu kõigi keskkoolide ja gümnaasiumidega. Praegu tehakse innukalt ettevalmistusi uue töösektori sisustamiseks — elureformiliikumise ja karskustöö viimiseks rahvanoorsoo ringidesse teiste üleriigiliste noorsoo-keskorganisatsioonide kaudu.

Kohapealsest tööst üle paarikümnest eri paigast andsid lühikese ülevaate kong-

„Noorsoo-org.-id ja alkohoolismivastane võitlus“ põhjendas üksikasjalikumalt noorte karskusringidesse organiseerumise vajadust ja noorteorganisatsioonide kontaktipidamise tähtsust E. Noorsoo Karskusliiduga. Ühtlasi andis referent rea konkreetseid juhiseid karskustöö teostamiseks ja karskusveendumuse kasvatamiseks noorteorg.-ides.

Mag. P. Vihalem käsitles pikemas loengus kõneokuse küsimusi.

E. Noorsoo Karskusliidu juhatus usub, et möödunud kongress andis uut hoogu ja tegelastele kogemusi innukaks teotsemiseks kohtadel. Kõigile kongressist osavõtjaile ENK-liit saadab „Kevadiku“ 1939. aastakäigu, et aktiivsemad noored võiksid pidevalt kontkatis olla Liidu üritustega.

ENK-LIIDU ASEMIKEKOGU KOOSOLEK.

Kongressiga samaaegselt peeti Valgas ENK-liidu asemikekogu koosolek. Koosolekut juhatas Liidu abiesimees A. Elango (Tartu) ja protokollis ksv. M. Üürike (Pärnu).

Asemikekogu kinnitas Liidu 1937. ja 1938. a. aruanded ja 1939. a. tegevuskava ja eelarve, mis on koostatud senisest tunduvalt suuremana, sest Liit loodab, et Haridusministeeriumil on võimalik senist toetust tõsta 3200 kroonile.

Liidu juhatuse ja revisjonikomisjoni valimisi ei teostatud, vaid pikendati senise juhatuse volitusi senikauaks, kui Liidu uue põhikirja alusel valitud juhatuse ametisse astub. Praegu kuuluvad Liidu juhatusse: J. Tork — esimees, A. Elango — abiesimees, E. Laugaste — abiesimees, P. Sarv — laekur, A. Looring — sekretär, M. Reeben — sekretär ja H. Mark — pääsekretär.

NOORTE KÕNEVÕISTLUS.

X noorsoo-karskuskongressist osavõtjate vahel toimus kongressi viimase päeva õhtupoolikul kõnevõistlus. Võistlusest võisid osa võtta kõik kongreslased, kes polnud üle 20 a. vanad. Kõne teema valik oli vaba. Võistlusest võttis osa 11 kõnelejat eri kohtadest. Žürii koosseisus: P. Vihalem J. Tork ja K. Meikop otsustas anda järgmistele kõnelejatele auhindad:

Mihkel Saks (Rakvere Ühisgümn.) — I auhind. Felix Aasma (Pärnu Poeglastegümn.) — II auhind. Lembit Tangsoo (Tõrva Ühisgümn.) — III auhind. Lembit Karolin (Valga Ühisgümn.) — III auhind. Heino Vabrit (Räpina Aianduskeskkool) — ergutusauhind. Volde mar Jaaska (Räpina Aianduskeskkool) — ergutusauhind. Ilmar Laaban (Tallinna II Gümn.) — ergutusauhind. Armin Allas (Võru Ühisgümn.) — ergutusauhind.

RINGREISE:

Liidu juhatuse liige A. Looring külastas 17. jaan. 1939. a. Lihula Progümnaasiumi ja 18. jaan. 1939. a. Türi keskkooli.

Pääsekretär H. Mark külastas 5. veebr. 1939. a. Otepää Ühisgümnaasiumi ja 11. veebr. 1939. a. Räpina Aianduskeskkooli.

Liidu kirjavahetaja-liige A. Laidsoo külastas 5. veebr. 1939. a. Rakvere Ühisgümnaasiumi.

UUS LIIGE.

ENK-liidu liikmeks võeti vastu Liidu juhatuse koosseisul 20. jaanuaril s. a. Tõrva Gümnaasiumi ja Keskkooli Kirjandusring.

„KEVADIKU“-ÕHTU PÄRNUS.

14. jaanuaril toimus Pärnus Tütarlästegümn. õ./r. „Lotose“ ja Poeglaste õ./ü. „Püüde“ ühisel korraldusel „Kevadiku“-õhtu, kus Liidu poolt kõnelejana esines kirjanik Heiti Talvik, kes rääkis „Kirjanduslikust kriitikast“. Muu kava täitsid kohalikud õpilased.

„KEVADIKU“

tellimisi 1939. aastaks on senini kõige rohkem kogunud Pärnu poeglastegümnaasiumi õ./ü. „Püüde“ — 53 aastatellimist. Preemiaks õ./ü. „Püüdele“ määras Liidu juhatuse kirjandust poole tellimisraha väärtuses.

Teistel koolidel, ringidel, liikmetel ja tellimiste kogujail palume tellimiste kogumise ja ärasaatmisega rutata, et ei tekiks viivitust „Kevadiku“ väljasaatmisel.

Käesoleva numbriga on kaasas „Kevadiku“ tellimisleht.

„Kevadik“ ilmub — 6 nr-it aastas. Tellimishind $\frac{1}{2}$ a. 75 s., $\frac{1}{2}$ a. 40 s., üksiknr. 15 s. Väljaandja: Eesti Noorsoo Karskusliit. Vastutav toimetaja: prof. dr. A. Koort.

„Kevadiku“ toimetuse toimetaja: H. Mark (tegevtoimetaja), A. Laidsoo, V. Lang, A. Raska, J. Tork.

„Kevadiku“ toimetuse kolleegium: kunstn. Ed. Ahas, dr. A. Annist, insp. E. Jaanvärk, ülik. õppej. A. Kalamees, prof. E. Kant, prof. A. Koort, õp. A. Kuum, prof. J. Köpp, insp. J. Lang, dr. A. Luha, klj. J. Parijõgi, prof. E. Poom, dir. J. Port, insp. S. Pruuden, raamatuk. dir. F. Puksoo, prof. K. Ramul, prof. D. Rootsmäe, prof. P. Tarvel, klj. J. Tork, dir. K. Treffner, õp. R. Vokk, helilooja E. Võrk.

„KEVADIK“

NOORSOO ENESEKASVATUSE, ELUREFORMI JA
ISETEGEVUSE AJAKIRI, ASUT. 1924.

„KEVADIK“ on vaimsete huvidega noorte ja noorsoo juhtide ajakiri.

„KEVADIK“ avaldab kirjutisi kõigilt noorsoo elualadelt; erilist tähelepanu pööratakse enesekasvatusele ja elureformi küsimustele.

„KEVADIK“ käsitleb järjekindlalt noorsoo org-ide juhtimisega seotud küsimusi, eriti pidades silmas kooli lõpetanud noorte org-e ja keskkoolinoorsoo ringe.

„KEVADIKU“ ümber on koondunud laialdane ringkond aatelisi noori ja noortesõbralikke haritlasi.

„KEVADIK“ on kõige odavam ajakiri. Aastakäik (6 nr. à vähemalt 16 lk.) maksab otseteed toimetusele tellides ainult 50 senti (võib saata postmarkides).

Tellige „Kevadik“ igale koolile ja noorsoo org-ile!

Toimetus ja tallus: Tartu, G.-Adolfi 18. Tel. 404. Postk. 86.

Kas teil on juba

Eesti Noorsoo Karskusliidu väljaanded?

R. W. Trine. ISELOOMU KUJUNDAMINE MÖTTEJÕU LÄBI.
(Tr. otsas.)

Fr. W. Foerster. ELUJUHT. (Tr. otsas.)

Jaak Järv. MEHISED MEHED. (Tr. otsas.)

J. Elango — E. Lassen. AEGADE HÄÄL. 32 lk. Hind 15 senti.

J. Elango. MEIE ÖNNE VAENLANE. (Trükk otsas.)

R. Kojonen. ÖNN. Hind 50 senti.

A. Elango. NOORSOOKARSKUSTÖÖ EESTIS. 136 lk. Hind 40 s.

INIMENE JA AATED. 40 lk. Hind 25 senti.

E. Treu. VALIMIK SELTSKONDLIKKE MÄNGE. 48 lk.
Hind 35 senti.

A. Annist. NOORSOO ÜLESANDEID TÄNAPÄEVA ÜHISK. JA
VAIMSUSES. 24 lk. Hind 10 senti.

J. Tork. KARAKTER. 16 lk. Hind 10 senti.

NOORKARSKLASTE LAULIK. (Trükk otsas.) Asendatud „Ühis-
lauluvaraga“, mille hind 25 senti (130 lk.).

NOORUSJÕUD I. Toimet. A. Elango. (Trükk otsas.)

NOORUSJÕUD II. Toim. A. Elango. 192 lk. Hind 50 senti.

NOORUSJÕUD III. Toim. A. Elango. 112. lk. Hind 50 senti.

NOORUSJÕUD IV. Toim. A. Küng. 107 lk. Hind 50 senti.

„KEVADIK“ 1926—37. 12 aastakäiku. Kokku Kr. 2.50 (köites 4 kr.).

Kes tasub raha postmarkides ette, sellele saadetakse raamatud Liidu kulul välja. Levitajale, kes tellivad vähemalt 10 eks. mõnd raamatut korraga, antakse 20% hinnaalandust.

EESTI NOORSOO KARSKUSLIIT

Tartu, G.-Adolfi 18. Postk. 18.